

УДК 811.111'367.625
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/50-65>

Елеонора СТРИГА,
orcid.org/0000-0003-2614-6342
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри західних і східних мов та методики їх навчання
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К.Д. Ушинського»
(Одеса, Україна) leonorastriga@gmail.com

ВИКОРИСТАННЯ МОВЛЕННЄВИХ КЛІШЕ В АКАДЕМІЧНОМУ АНГЛІЙСЬКОМУ МОВЛЕННІ

Підготовка здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти вбачає вивчення ними навчальної дисципліни «Англійська мова для академічних цілей». Вона фокусується на формуванні у них англійської загальної та професійно-орієнтованих комунікативних мовленнєвих компетенцій (лінгвістичної, соціолінгвістичної, прагматичної) для забезпечення ефективного спілкування в академічному та професійному середовищі. Високий рівень володіння англійською мовою надає можливість українським випускникам університетів бути конкурентоспроможними на національному та міжнародному рівнях. Відтак варто казати про необхідність набуття здобувачами англійської комунікативної компетентності такого рівня, що реалізовується в усній та письмій формі відповідно до практичних потреб професійної діяльності. Обізнаність у відповідних граматичних структурах, активному та пасивному академічному вокабулярі, мовленнєвих кліше, особливостях англійського синтаксису допоможуть здобувачам в опануванні належного рівня сприймати, розуміти та продукувати власні тексти в академічній та професійній галузях.

Аналіз публікацій останніх років надав можливість зазначити, що мовленнєві кліше в академічній англійській мові є прийнятними для розуміння сутності академічного висловлювання, включають стійкі фрази та звороти номінативного та комунікативного характеру, вони є стійкі, відтворюються у готовому вигляді, вживаються відповідно до ситуації.

Підтримано ідею щодо виокремлення таких етапів навчання академічного мовлення магістрів: лінгвокомунікативний, навчально-мовленнєвий, професійно-мовленнєвий. У межах кожного етапу пропонуються вправи відповідно мети кожного з етапів. Така тріетапна модель навчання академічного мовлення є уважається ефективною задля його вільного опанування. Цікавим постає професійно-мовленнєвий етап, в межах якого відбувається опрацювання автентичної науково-академічної лексики, зокрема використання мовленнєвих кліше. На такий підставі надано перелік вправ щодо розвитку умінь здобувачів застосовувати їх під час усної та письмової академічної комунікації.

Ключові слова: кліше, академічна англійська мова, усне мовлення, письмове мовлення, здобувачі, другий (магістерський) рівень вищої освіти.

Eleonora STRYGA,
orcid.org/0000-0003-2614-6342
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Western and Oriental Languages and Methods of Their Teaching
South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky
(Odesa, Ukraine) leonorastriga@gmail.com

THE USE OF SPEECH CLICHES IN ACADEMIC ENGLISH SPEECH

The preparation of students for the second (master's) level of higher education sees their study of the discipline "English for Academic Purposes". It focuses on the formation of undergraduate students English-speaking general and professionally-oriented communicative speech competencies (linguistic, sociolinguistic, pragmatic) to provide effective communication in the academic and professional environment. A high level of English proficiency enables Ukrainian university graduates to be competitive nationally and internationally. Therefore, it is worth mentioning the need for students to acquire English-language communicative competence at a level that is implemented orally and in writing in accordance with the practical needs of professional activity. Awareness of relevant grammatical structures, active and passive academic vocabulary, speech clichés, features of English syntax will help undergraduate students in mastering the appropriate level to perceive, understand and produce their own texts in academic and professional fields.

An analysis of recent publications has made it possible to note that speech clichés in academic English are acceptable for understanding the essence of academic expression, include stable phrases and phrases of nominative and communicative nature, they are stable, reproduced in the finished form, used according to the situation.

The idea of distinguishing the following stages of teaching academic speech of undergraduate students is supported: linguistic-communicative, educational-speech, professional-speech. Within each stage, exercises are offered according to the purpose of each stage. This three-stage model of teaching academic speech is considered effective for its free mastery. The professional speech stage is interesting, within which the development of authentic scientific and academic vocabulary, in particular the use of speech clichés. On this basis, a list of exercises for the development of undergraduate students' skills to use them during oral and written academic communication.

Key words: cliché, academic English, oral speech, written speech, undergraduate students, second (master's) level of higher education.

Постановка проблеми. Академічна англійська мова вивчається на другому магістерському ступені вищої освіти, що вбачає її вдосконалення, а відтак вивчення спеціальних або фахових дисциплін на просунутому мовному рівні. Цей різновид англійської мови викладається в межах навчальної дисципліни «Англійська мова для академічних цілей». Її мета скерована на формування англійської загальної та професійно-орієнтованих комунікативних мовленнєвих компетенцій (лінгвістичної, соціолінгвістичної, прагматичної) для забезпечення ефективного спілкування в академічному та професійному середовищі. До того ж питання мотивації здобувачів вищої освіти щодо використання набутих знань у професійній діяльності має бути взято до уваги.

Серед передумов для опанування означеної навчальної дисципліни здобувач має опанувати такі дисципліни, як «Іноземна мова (англійська) за професійним спрямуванням», «Практичний курс англійської мови», «Теоретичні засади англійської мови». Слід сказати, що такий перелік дисциплін залежить від спеціальності та/або спеціалізації. Однак, незмінною серед них виступатиме дисципліна «Іноземна мова (англійська) за професійним спрямуванням», оскільки її вивчення передбачено всіма наявними освітньо-професійними програмами, незалежно від обраного освітнього фаху.

Щодо переліку очікуваних програмні результати навчання, то вони відобразатимуть наступне:

– демонстрація розуміння і спроможність використовувати знання фундаментальних і прикладних аспектів сучасної англійської мови;

– добір, накопичення, впорядкування та використання електронних (цифрових) освітніх ресурсів в освітньому процесі та професійному розвитку;

– демонстрація навичок самостійної роботи з різними джерелами інформації, навичок самоосвіти, здатності проектувати конкретні напрями власного професійного розвитку;

– впевнене володіння державною та іноземною мовами для реалізації письмової та усної комунікації, зокрема в ситуаціях професійного й наукового спілкування;

– уміння формувати комунікаційну стратегію, демонструвати здатність вислухати співрозмовника, пояснити, проілюструвати власну точку зору фахівцям, нефахівцям, здобувачам освіти тощо.

Отже, наведені очікувані програмні результати навчання показують, що професійна і наукова комунікація магістрів постає серйозним викликом, як для здобувачів, так і для викладачів. Питання використання кліше або мовленнєвих зворотів, штампів, шаблонів в академічному англійському мовленні націлено на полегшення професійної комунікації. Відтак їх застосування постає предметом даного дослідження, оскільки є явищем неоднозначним, а їх помірне та влучне використання вказує на належній рівень володіння англійською мовою для професійних цілей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концептуальні засади державної політики щодо розвитку англійської мови у сфері вищої освіти проголошують англійську мову як ключову компетенцію в умовах інтеграції України до європейського наукового та професійного простору, а вища освіта стає двигуном соціальних трансформацій. Просунутий рівень володіння англійською мовою забезпечує конкурентоспроможність українських випускників та вчених на всіх рівнях, національному та міжнародному; інтернаціоналізація освіти зростає; дисемінація Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти (CEFR) відбувається (Концептуальні засади державної політики щодо розвитку англійської мови у сфері вищої освіти, 2019).

Проведений аналіз останніх досліджень і публікацій щодо окресленої проблеми свідчить про необхідність набуття здобувачами вищої освіти англійської комунікативної компетентності такого рівня, яка б реалізовувалася в усній та писемній формі відповідно до практичних потреб професійної діяльності (Болдирева, 2021: 8, Раєвська, 2021: 8, Мартинова, 2015: 4, Маслова, 2015: 4).

Знання відповідних граматичних структур, активного та пасивного академічного вокабуляру, мовленнєвих кліше, особливостей англійського синтаксису допоможуть в опануванні студентами

належного рівня сприймати, розуміти та продукувати власні тексти в академічному та професійному середовищах.

Мета статті полягає у дослідженні питання щодо використання мовленнєвих кліше в усному та писемному академічному англійському спілкуванні, зокрема розкриття сутності поняття «мовленнєві кліше академічної англійської мови», їх ключові характеристики, пояснення застосування запропонованої системи вправ задля здійснення іншомовного спілкування у рамках професійної діяльності.

Виклад основного матеріалу. За освітньо-професійною програмою підготовки магістрів різних спеціальностей вбачається, що унаслідок вивчення навчальної дисципліни «Англійська мова для академічних цілей» здобувач вищої освіти має знати:

– активний вокабуляр в обсязі 950 лексичних одиниць та пасивний вокабуляр в обсязі 1450 лексичних одиниць;

– граматичний матеріал в обсязі передбачених програмою тем для гнучкого вираження відповідних функцій та понять, а також для розуміння та продукування широкого кола текстів в академічній та професійній сферах;

– соціокультурні особливості англійського світу з метою використання таких знань у процесі усної та писемної комунікації у академічному та навчальному дискурсі.

Здобувач має уміти:

– висловлюватись певний час з невимушеною, впевненою швидкістю, використовуючи охопленний програмою діапазон категоріальних мовних засобів;

– нормативно з точки зору парадигматики і синтагматики використовувати потрібні за змістом слова чи словосполучення у зв'язних висловлюваннях за вивченою тематикою в усному та писемному мовленні;

– застосовувати міжкультурне розуміння у процесі усного та писемного спілкування в академічному та професійному середовищі;

– вільно читати й слухати з метою одержання усієї лінгвістичної інформації тексту широкого діапазону на базі засвоєного лексичного матеріалу;

– писати коректно структуровані та зв'язні тексти наукового характеру (анотації, огляди і т. ін.).

Перелічені знання та уміння передбачають використання мовленнєвих кліше в усній та письмовій комунікації академічної спрямованості.

Уважаємо, що мовленнєві кліше в академічній англійській мові є прийнятними для розуміння сутності академічного висловлювання, вклю-

чають стійкі фрази та звороти номінативного та комунікативного характеру, вони є стійкі, відтворюються у готовому вигляді, вживаються відповідно до ситуації.

Наведемо таблиці з корисними прикладами мовленнєвих кліше для оформлення усного (Таблиця 1) та писемного (Таблиця 2) академічного англійського мовлення (Ільченко, 2010: 39, Стрига, 2019: 154).

Наведений зміст таблиць не є остаточний, але постає необхідним для здобувачів в опануванні зазначеної навчальної дисципліни у разі підготовки усного та писемного академічного англійського мовлення.

У даній роботі щодо системи вправ здійснення іншомовного спілкування у рамках професійної діяльності скеруємося на дослідження авторів Мартинової Р. Ю. та Маслової А. В. Науковці виокремлюють наступні етапи навчання академічного мовлення магістрів: лінгвокомунікативний, навчально-мовленнєвий, професійно-мовленнєвий. У межах кожного етапу пропонуються вправи відповідно мети кожного з етапів (Маслова, 2015: 91). Така триетапна модель навчання академічного мовлення є уважається ефективною задля його вільного опанування. Цікавим постає професійно-мовленнєвий етап, де проводиться опрацювання автентичної науково-академічної лексики, зокрема використання мовленнєвих кліше. Підтримуючи таку методичну ідею, продемонструємо певні вправи щодо розвитку умінь здобувачів застосовувати їх під час усної та писемної академічної комунікації.

Вправа 1. Мовна, рецептивна-репродуктивна. Скерована на навчання читання здобувачів та відтворення мовного матеріалу з автентичних джерел.

Завдання. Мовленнєві кліше з англійської мови перекласти на українську, потім навпаки. (Вирази подані у стовпчик).

Вправа 2. Мовна, репродуктивна. Скерована на перевірку засвоєння мовного матеріалу з автентичних джерел.

Завдання. Знайти англійські мовленнєві кліше в тексті або уривку тексту, прочитати їх, перекласти на українську мову.

Вправа 2. Мовна, репродуктивна. Скерована на перевірку засвоєння вживання лексики та кліше в правильній формі.

Завдання. Прочитати текст англійською мовою, правильно розкрити дужки.

Далі пропонуються вправи типів: лінгвомовленнєві, репродуктивні; мовленнєві, рецептивно-репродуктивні; лінгвомовленнєві, продуктивні; мовленнєві репродуктивні; лінгвомовленнєві

Мовленнєві кліше для усного академічного англійського мовлення

<p>Introducing the subject Stating the purpose – I'd like to talk (to you) today about... – I'm going to present my research paper/inform you about/describe/... – The subject of my academic paper/my presentation is... – My purpose/objective/aim today is ... – Now I'm going to be talking to you about/telling you/showing you/reporting on...the summary of my research work</p>	<p>Вступ Постановка мети Дозвольте представити Вам свою дослідницьку роботу. Предметом мого дослідження є... Мета мого виступу сьогодні... Я хотів би представити Вам основні висновки моєї дослідницької роботи...</p>
<p>Outlining the structure – I've divided my presentation into... parts/sections. They are... The subject can be looked at under the following headings... – So, I'll start off by... giving you an overview of/making a few observations about/outlining... – And then I'll go on to... discuss in more depth the implications of/talk you through... – We can break this area down into the following fields: Let me begin with/To start with/Firstly, I'd like to look at ... Then/Secondly/Next... Thirdly... Finally/Lastly/Last of all... -I'd be glad to answer any questions at the end of my presentation. – I'll try to answer all of your questions after the presentation.</p>	<p>Структурування презентації Моя презентація складається з наступних частин. Дозвольте мені почати з.../Почнемо з короткого огляду... Протягом давайте детальніше розглянемо... Цей розділ включає наступні питання: По перше по друге по третє... потім...в ув'язненні,...нарешті... Із задоволенням відповім на Ваші запитання наприкінці мого виступу. Намагаюся відповісти на Ваші запитання після моєї презентації.</p>
<p>Changing to another topic -Let's now move on to/turn to ... -Moving on now to... -This leads/brings me to the next point which is... -I'd now like to move on to /turn to ... -So far we have looked at Now I'd like to ...</p>	<p>Перехід до іншого розділу Давайте перейдемо до ... Продовжуючи свій виступ. З цього випливає наступне... Я хотів би перейти до наступного питання... Оскільки ми вже розглянули..., я хотів би...</p>
<p>Using visual aids -I'd like you to look at this chart, which shows.../ Let's look at.... -Let me show you.../As you can see... -If you look at this graph, you'll see... -This table/diagram/slide/chart shows.../compares/gives information about... -I'd like to draw your attention to the next slide...</p>	<p>Використання наочності Дозвольте звернути увагу на таблицю/схему, яка показує... Дозвольте уявити Вам... Як Ви можете бачити на даному графіку? Дана таблиця/діаграма/слайд показує/порівнює/надає інформацію про ...</p>
<p>Thanking the audience Inviting questions -Thank you for your attention. -Thank you for listening. -If you have any questions, I'd be pleased to answer them. -If there are any questions, I'll do my best to answer them.</p>	<p>Вираження подяки Запрошення до обговорення Дякую вам за увагу... Спасибі за увагу... Якщо Ви маєте запитання, я із задоволенням на них відповім. Намагаюся відповісти на всі Ваші запитання.</p>
<p>Handling questions Clarifying a question -If I understand you correctly, you are saying/asking... -I didn't quite catch that. -Could you go over that again? /Sorry, could you say that again/repeat that, please? What exactly did you mean by ...? Avoiding giving an answer -I'm afraid that's not the field of my research. -I'm afraid I'm not able to answer this question at present.</p>	<p>Ведення дискусії Уточнення Якщо я вас правильно зрозумів, Ви маєте на увазі, що... Я не впевнений, що я вас правильно зрозумів. Вибачте. Чи не могли б ви повторити питання? Не могли б ви уточнити? Ухилення від відповіді Це не входить у тему мого дослідження. Боюся, я не можу відповісти на Ваше запитання.</p>

<p>Linking words/phrases Personal opinion: In my opinion/view... To my mind... I think/suppose/believe/consider... It seems to me that... As far as I'm concerned...</p> <p>To list pints: First/To start/to begin with/First of all... Secondly/after that/Afterwards/Next/Then... Thirdly/Finally/Lastly...</p> <p>To add more points: What is more/Furthermore/Apart from this/In addition (to this)/Moreover/Besides...not to mention the fact that... Not only...but also... Both...and...</p> <p>To refer to other sources: With reference to...Concerning... According to...</p> <p>To express cause: Because/Owing to the fact that/due to the fact that/On the grounds that/Since/As...</p> <p>To express effect: Thus/Therefore/So/Consequently/As a result/As a consequence...</p> <p>To emphasize a point: Indeed/Naturally/Clearly/Obviously/Needless to say It is a fact that/In effect/In fact/As a matter of fact/ Actually/Indeed As a rule/Generally/In general/On the whole</p>	<p>Слова-зв'язки Висловлення власної думки На мою думку... Я вважаю... Я гадаю... Мені здається...</p> <p>Перерахування По перше по друге по третє... потім...в ув'язненні,...нарешті...</p> <p>Додаткова інформація Більше того ... крім того ... на додаток ... не тільки але й...</p> <p>як так і...</p> <p>Посилання на джерела Відповідно до... З посиланням на...</p> <p>Вираження причини... Бо... через...завдяки...</p> <p>Вираження висновків Таким чином...отже...в результаті...</p> <p>Вираження фактичної інформації Очевидно ... зрозуміло ...</p> <p>Фактично...насправді. Як правило...загалом... загалом...</p>
<p>Agreement/Disagreement I fully/completely agree with you. That's just what I was going to say. I think so too. I'm afraid, I can't agree with you. I don't think that's quite right. I'm afraid I have to disagree with you.</p>	<p>Згода/Незгода Повністю з вами згоден. Я поділяю Вашу думку. Я вважаю так само. Боюся, я не можу з цим погодитись. Я не зовсім у цьому певен. Я можу з цим погодитися.</p>

Таблиця 2

Мовленнєві кліше для писемного академічного англійського мовлення

Structure	<p>connectives of result So (таким чином ...), Therefore (тому...), As a result (в результаті ...), Accordingly, Thus, Hence, Consequently (Отже, в кінцевому рахунку ...)</p> <p>connectives of reformulation In other words (іншими словами ...), To put it more simply (простіше кажучи ...), It would be better to say (було б краще сказати ...)</p> <p>connectives of concession However (однак ...), Nevertheless (тим не менш ...), In spite of that ..(недивлячись на ...), All the same (Теж саме ...)</p>
Description	<p>Commonly used present passive) (is\are + verb stem +ed) Describing a process First (по-перше ...), Then, Next (потім...), Finally (в решті решт ...)</p> <p>Relative pronouns Who (хто...) Which (котрий...) Whose (чия ,чїє...) Whom (кому...)</p>

Verbs to describe the composition	Comprise (s), Consist (s)...of, Constitute (s).. Is composed of ... (Складається з)
Exemplification	Shown by ... (представлений), Exemplified by ... (наведений у якості приклада), Illustrated by ... (представлений будь-ким)
Comparison and contrast	As much as (стільки, ... скільки), More...than (більш ... ніж ...), Least (найменше), Most (найбільше), Not so many ... as (не так багато, як ...) As many ... as (так багато, як ...), The same ... as (Теж саме...) Greater ... than (більш, ніж...)
Cause	Causes ... (є причиною...), Due to... (через те, що ...), The cause of... (причина будь-чого ...) The reason for, the effect of ... The consequence of ... (у наслідок від). The result of ... (у результаті ...)... Consequently (у наслідок ...) Accordingly (відповідно...) Because of this (через це ...) For this reason (з цієї причини...)
Impersonal verb phrases	It appears to..., It seems that.... (здається, що...) It tends to be ... (має тенденцію до..) It is said that....(кажуть, що)... Some of the evidence shows....(один із доказів вказує на...), Some writers say that ... (деякі автори кажуть, що ...). It is generally agreed that... (загалом погоджено, що...).
Discussion	First..., Firstly..., First of all..., In the first place (по-перше); Second, In the second place (по-друге); The next important ... (ще одне важливе ...); Next, Then, After all (далі, потім...); Finally, Lastly, In conclusion (у заключенні)
Summarizing and concluding	In short, In brief (коротко...) In a word (одним словом ...) To sum up (підсумовуючи...) In conclusion (у заключенні...) On the whole (у цілому...) Altogether, In all (у кінцевому рахунку ...)

рецептивно-репродуктивні; мовленнєві, рецептивно-продуктивні; мовленнєві, продуктивні. Останній тип вправ вбачає аналіз прочитаного оригінального академічного/наукового тексту та висвітлення власної думки щодо прочитаного.

Висновки. Серед висновків щодо використання мовленнєвих кліше в академічному англійському мовленні здобувачами другого (магістерського) рівня вищої освіти пропонується звернути увагу на те, що це питання націлено на наступне:

- подальшого розвитку набувають чотири основні види мовленнєвої діяльності (аудіювання, говоріння, читання, письмо) з урахуванням рекомендацій Комітету з питань освіти при Раді Європи щодо рівнів володіння іншомовним мовленням, зокрема англійським;

- відбувається продовження формування лінгвістичної компетенції, а саме: лексичної компетенції (знання і здатність використовувати мовний словниковий запас в академічному середовищі); граматичної компетенції (знання і здатність корис-

туватися граматичними ресурсами мови); семантичної компетенції (здатність здобувачів вищої освіти усвідомлювати і контролювати організацію змісту); орфографічної компетенції (знання і навички перцепції та продукції символів, з яких складаються англійськомовні академічні письмові тексти); орфоепічної компетенції (знання правил написання, вміння користуватись словником та знання умовних позначень, що використовуються в ньому, знання правил застосування письмових позначок, здатність розуміти двозначність залежно від контексту);

- відбувається подальше формування прагматичної компетенції, тобто знань здобувачів про принципи, за якими висловлювання організуються, структуруються, укладаються та використовуються для здійснення комунікативних функцій;

- результатом достатнього та високого рівня здійснення професійної діяльності постають розвинені мовленнєві уміння здобувачів вищої освіти інтерпретувати незнайомий англійськомовний текст академічної/наукової спрямованості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Болдирева А. Є., Раєвська І. В. Англійська мова. Академічне письмо. Академічна доброчесність : методичні вказівки. Одес. нац. ун-т імені І. І. Мечникова. Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2021. 40 с.
2. Ільченко О. М. Англійська для науковців. The Language of Science : Підручник. Видання друге, доопрацьоване. Київ: Наук. думка, 2010. 288 с.
3. Маслова А. В. Навчання англійського наукового писемного мовлення магістрантів у процесі аналізу фахових досліджень з педагогіки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / ДЗ «Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського». Одеса, 2015. 330 с.
4. Стрига Е. В. Academic Writing Guide for Students of Pedagogical Specialties: навчальний посібник. Одеса : Університет Ушинського, 2019. 210 с.
5. Концептуальні засади державної політики щодо розвитку англійської мови у сфері вищої освіти. URL: (дата звернення 11.04.2022).

REFERENCES

1. Boldyreva A. E., Raevskaya I. V. Anhliys'ka mova. Akademichne pys'mo. Akademichna dobrochesnist' : metodychni vkazivky. [English. Academic writing. Academic integrity: guidelines]. Odesa. nats. I. I. Mechnikov University. Odesa: vudavets Bukaev Vadym Viktorovych, 2021. 40 p. [in Ukrainian].
2. Ilchenko O. M. Anhliys'ka dlya naukovtsiv : piruchnyk. [English for scientists. The Language of Science: Textbook]. Vydannya druhe, dooprats'ovane. Kyiv: Nauk. dumka, 2010. 288 p. [in Ukrainian].
3. Maslova A. V. Navchannya anhliys'koho naukovooho pysemnoho movlennya mahistrantiv u protsesi analizu fakhovykh doslidzhen' z pedahohiky. [Teaching English scientific written speech of undergraduates in the analysis of professional research in pedagogy]. Dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.02 / DZ «Pivdennoukr. nats. ped. un-t im. K. D. Ushyns'koho». Odesa, 2015. 330 p. [in Ukrainian].
4. Stryga E.V. Academic Writing Guide for Students of Pedagogical Specialties: textbook. Odesa: Ushynsky University, 2019. 210 p.
5. Conceptual principles of state policy on the development of the English language in higher education. URL: <https://www.britishcouncil.org.ua / programs / english / higher-education / policy-on-english> (accessed 11.04.2022). [in Ukrainian].